Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry

Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry

Eduskunta — Sosiaali- ja terveysvaliokunta | Asia: HE 184/2026 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain ja terveydenhuoltolain 54 ja 57 §:n muuttamisesta

LAUSUNTO

18.11.2026

Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain ja terveydenhuoltolain 54 ja 57 §:n muuttamisesta.

Hallituksen esityksen tavoitteena on lisätä hyvinvointialueiden mahdollisuuksia päättää, tuottavatko ne sosiaali- ja terveyspalvelut itse vai hankkivatko ne yksityisiltä palveluntuottajilta. Nimenomainen vaatimus hyvinvointialueen riittävästä omasta palvelutuotannosta poistetaan. Esityksellä puretaan palvelujen ulkoistamisen rajoituksia, väljennetään oman palvelutuotannon vaatimuksia ja täsmennetään sote-palvelujen johtamista.

Julkisen oman palvelutuotannon vaatimuksen poistaminen ilman riittäviä takeita hyvinvointialueiden toimintakyvyn säilymisestä voi vaarantaa niiden tosiasialliset edellytykset vastata palvelujen saatavuudesta, laadusta ja asiakkaiden oikeuksien toteutumisesta. Perustuslain 19 § mukainen velvollisuus turvata riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut sekä 124 § edellytykset julkisten hallintotehtävien antamiselle yksityiselle on otettava huomioon arvioitaessa palvelujärjestelmän rakenteellisia muutoksia.

Hallituksen esityksessä tunnistetaan terveydenhuollon päivystystoimintoja, joiden säilyminen julkisessa palvelutuotannossa katsotaan välttämättömäksi. Sosiaalihuollon osalta esityksessä ei kuitenkaan vastaavasti arvioida, mitkä palvelut tai palvelukokonaisuudet ovat julkisen järjestämisvastuun, asiakkaiden oikeusturvan ja palvelujärjestelmän toimintakyvyn kannalta välttämättömiä säilyttää hyvinvointialueen omassa tuotannossa.

Talentia pitää ristiriitaisena, että hallitus pyrkii edistämään monituottajuutta lainsäädäntöä muuttamalla samaan aikaan, kun hyvinvointialueiden rahoitustilanne vaikeuttaa erilaisten palveluntuottajien hyödyntämistä. Pelkkä ulkoistamisen rajoitusten purkaminen ei lisää palvelujen saatavuutta, jos hyvinvointialueilla ei ole taloudellisia edellytyksiä järjestää asiakkaiden tarvitsemia palveluja. Talentia korostaa, että monituottajuuden edistäminen edellyttää riittävää, väestön palvelutarpeisiin vastaavaa hyvinvointialueiden rahoitusta sekä ennaltaehkäisevien palvelujen vahvistamista myös yritysten ja

järjestöjen osaamista hyödyntäen. Valiokunnan tulee arvioida esityksen vaikutuksia suhteessa hyvinvointialueiden tosiasiallisiin mahdollisuuksiin turvata palvelujen saatavuus ja monipuolinen palvelutuotanto.

Palvelutuotannon laaja ulkoistaminen voi myös heikentää hyvinvointialueen kykyä ylläpitää omaa palveluosaamistaan ja varautua tilanteisiin, joissa yksityinen palveluntuottaja lopettaa toimintansa tai palvelujen saatavuus muutoin häiriintyy. Sosiaalihuollossa tällaiset häiriöt voivat vaarantaa erityisen haavoittuvassa asemassa olevien asiakkaiden välttämättömän huolenpidon ja tuen.

Talentia edellyttää, että sosiaali- ja terveysvaliokunta arvioi, miten hyvinvointialueiden tosiasiallinen kyky käyttää julkista valtaa, kantaa järjestämisvastuunsa ja turvata palvelujen jatkuvuus varmistetaan, kun nimenomainen vaatimus riittävästä omasta palvelutuotannosta poistetaan. Esityksen perusteluissa tulee täsmentää, millaisia omaa henkilöstöä, osaamista ja palvelutuotantoa koskevia vähimmäisedellytyksiä järjestämisvastuun toteuttaminen erityisesti sosiaalihuollossa edellyttää. Pelkkä järjestämisvastuun muodollinen säilyminen julkisella toimijalla ei riitä turvaamaan asiakkaiden lakisääteisiä oikeuksia.

Yksityiskohtaisesti lausumme sosiaalityön asiantuntemuksen varmistamisesta hyvinvointialueen johtamisessa, virkasuhteisen ammattihenkilöstön tarpeenmukaisuudesta sosiaalihuollossa ja potilaan sosiaalisen tilanteen tunnistamisesta osana hoidon tarpeen arviointia.

Sosiaalityön asiantuntemus on turvattava hyvinvointialueen ylimmässä johtamisessa

Talentia kannattaa hyvinvointialueen johtamisessa edellytettävän asiantuntemuksen täsmentämistä. Esityksen perusteluihin lisätty tarkennus, jonka mukaan sosiaalitieteiden asiantuntemuksella tarkoitetaan ensisijaisesti sosiaalihuollon ja sosiaalityön asiantuntemusta, on myönteinen. Tarkennus tulee kuitenkin tehdä myös järjestämislain 8 §:ään korvaamalla käsite ”sosiaalitieteiden” käsitteellä ”sosiaalityön”.

Sosiaalitieteellinen koulutus ei sellaisenaan anna sosiaalihuollon ammattialakohtaista osaamista. Sosiaalityö on sosiaalihuollon ammatilliseen toimintaan perustuva tieteenala, jonka asiantuntemus tulee tunnistaa hyvinvointialueiden johtamisessa lääketieteen ja hoitotieteen rinnalla. Sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain 9 §:ssä sosiaalityön ammatillinen johtaminen määritellään sosiaalityöntekijän erityiseksi tehtäväksi. Sosiaalihuoltolain 46 a §:ssä puolestaan säädetään sosiaalihuollon johtotehtävien kelpoisuusvaatimuksista. Nämä säännökset eivät kuitenkaan sellaisinaan turvaa sosiaalityön asiantuntemuksen osallistumista hyvinvointialueen ylimpään strategiseen johtamiseen.

Hallituksen esityksen mukaan järjestämislain 8 § ei määrittelisi johtajien kelpoisuuksia eikä johtoryhmän kokoonpanoa. Perusteluissa todetaan, että edellytettyä asiantuntemusta voisi edustaa myös sosiaalihuollosta vastaava viranhaltija, josta säädetään HE 180/2026 vp. Tämä ei kuitenkaan takaa, että hyvinvointialueen ylimmässä johtamisessa olisi laillistetun sosiaalityöntekijän asiantuntemusta.

Sosiaalityön asiantuntemuksen merkitys korostuu entisestään, kun hyvinvointialueiden oman palvelutuotannon vaatimusta väljennetään. Palvelujen järjestämistapoja, henkilöstövoimavaroja ja palvelurakennetta koskevat ratkaisut vaikuttavat suoraan sosiaalihuollon asiakkaiden oikeuksiin, palvelujen laatuun ja asiakasturvallisuuteen. Niiden arviointi edellyttää sosiaalityön ammatillista osaamista, jota ei voida korvata pelkällä yleishallinnollisella tai taloudellisella asiantuntemuksella.

Talentia esittää, että järjestämislain 8 §:ään kirjataan nimenomaisesti sosiaalityön asiantuntemus ja että hyvinvointialueen ylimmässä strategisessa johtamisessa turvataan sosiaalityöntekijän ammattialakohtaisen asiantuntemuksen osallistuminen päätöksentekoon. Sosiaalihuollon sisällöllisen johtamisen ja asiakasturvallisuuden näkökulmien on oltava mukana koko hyvinvointialueen palvelurakennetta ja voimavaroja koskevassa päätöksenteossa.

Virkasuhteisen ammattihenkilöstön tarpeenmukaisuuden erityispiirteet sosiaalihuollossa on tunnistettava.

Julkisen vallan käyttöön perustuva virkasuhteessa toimiminen ja siihen kuuluva päätöksenteko ovat sosiaalihuollon asiakastyön arjessa korostuneemmassa roolissa kuin terveydenhuollossa. Tästä esiintyy valitettavaa epätietoisuutta hyvinvointialueiden johdossa, jossa sosiaalityön tieteenala ei ole riittävällä tavalla edustettuna. Talentia esittää, että virkasuhteisen henkilöstön tarpeenmukaisuutta kuvaavissa perusteluissa tuodaan esiin, että sosiaalihuollossa henkilöstön määrän tarpeenmukaisuuden arvioinnissa on kiinnitettävä erityistä huomiota asiakkaiden sosiaalihuoltoa koskevan arvioinnin ja päätöksenteon vaatimuksiin suorassa asiakastyössä asiakkaan yksilölliset tarpeet ja tilanne tuntien.

Terveyssosiaalityö on osa hoidon vaikuttavuutta.

Laajennettaessa yksityisten palveluntuottajien roolia hoidon tarpeen arvioinnissa, olisi edellytettävä asiakkaan sosiaalisen tilanteen mahdollisten ongelmien tunnistamista (sosiaalinen diagnoosi) ja tukitoimia tavalla, joka vastaa terveyssosiaalityötä julkisessa terveydenhuollossa. Mikäli arviointi painottuu pelkästään lääketieteelliseen ja tuotannolliseen näkökulmaan voivat osalla potilaista hoidolla tavoitellut vaikutukset jäädä toteutumatta sosiaalisten syiden takia. Myös hankinnoissa, sopimuksissa ja valvonnassa tulisi edellyttää moniammatillisuutta ja terveyssosiaalityön osaamisen hyödyntämistä. Talentia esittää terveyssosiaalityön huomioimista 12 § perusteluihin.

Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry

Jenni Karsio
puheenjohtaja